

DE VLAAMSE MINISTER VAN BUITENLANDS BELEID EN ONROEREND ERFGOED

MEDEDELING AAN DE VLAAMSE REGERING

Betreft: project herdenking '100 jaar Groote Oorlog (2014-18)' – Vlaams actieplan – voortgangsrapportage

1. Achtergrond

Op 17 februari 2012 heeft de Vlaamse regering nota genomen van het Vlaams actieplan met betrekking tot de herdenking '100 jaar Groote Oorlog (2014-18)' (VR 2012 1702 MED.0075/1 en MED.0075/2). Op 23 november 2012 (VR 2012 2311 MED.0523/1), op 29 november 2013 (VR 2013 2911 MED.0640/1BIS) en op 7 november 2014 (VR 2014 0711 MED.0429/1 en 0429/2) nam de Vlaamse Regering nota van de geactualiseerde versies van het actieplan.

Dit plan is een bundeling van verschillende actiepunten die een bijdrage vormen tot de realisatie van het herdenkingsproject. Het Vlaams actieplan is ingedeeld in de volgende rubrieken:

- Algemeen (A)
- Buitenlands Beleid (BB)
- Cultuur, Jeugd, Sport en Media (CJSM)
- Communicatie (COM)
- Economie, Wetenschap en Innovatie (EWI)
- Federaal, Gemeenschappen en Gewesten (FFG)
- Leefmilieu, Natuur en Energie (LNE)
- Landbouw en Visserij (LV)
- Mobiliteit en Openbare werken (MOW)
- Onderwijs en Vorming (OV)
- Ruimtelijke ordening, Woonbeleid en Onroerend erfgoed (RWO)
- Toerisme (TOE)

Achter elk actiepunt schuilt een fiche met meer informatie en uitleg over de concrete invulling. In de fiches staat informatie over de initiatiefnemers, de actoren en de timing van de actiepunten, alsook uitleg over de historiek en de stand van zaken van de verschillende projecten. Op die manier bevat het actieplan actuele informatie en is het geschikt als monitoringinstrument voor de verschillende projecten.

De actualisering is tot stand gekomen na schriftelijke input van de leden van de Centrale Projectgroep '100 jaar Groote Oorlog'. Aan de leden werd gevraagd om de beschikbare informatie aan te passen en te actualiseren.

De mededeling aan de Vlaamse Regering van 23 juli 2010 (VR 2010 2307 MED.0403) legt het takenpakket van het **projectsecretariaat** vast. Dat vertaalt zich in verschillende acties. Veel van die taken worden doorlopend ingevuld en blijven dus een belangrijk aandachtspunt voor de werking van het projectsecretariaat:

- aansturen van de centrale projectgroep;
- inventariseren van de internationale herdenkingsplechtigheden, investeringsplannen en andere WO I-initiatieven in Vlaanderen en in het buitenland;
- formuleren van concrete voorstellen voor de organisatie van internationale herdenkingsmomenten in Vlaanderen;
- opbouwen van een netwerk van actoren en partners in binnen- en buitenland.
- detecteren van stakeholders;
- voortgangsbewaking van het project;
- communiceren over de voortgang van het project;
- correct doorverwijzen en aftoetsen van projectvoorstellen die in het kader van het herdenkingsproject via de reguliere subsidiekanalen kunnen worden gefinancierd;
- ...

De **centrale projectgroep** is het coördinatie- en informatie-uitwisselingsplatform van het project, voor de activiteiten die door de verschillende geledingen van de Vlaamse overheid (departementen en agentschappen) in het kader van het herdenkingsproject worden ontwikkeld en fungeert als adviesorgaan voor de Vlaamse Regering.

De centrale projectgroep bestaat uit vertegenwoordigers van de Vlaamse overheid en wordt voorgezeten door de secretaris-generaal van het Departement internationaal Vlaanderen.

De beleidsdomeinen van de Vlaamse overheid die niet direct gevat worden door het herdenkingsproject, hebben een contactpersoon aangeduid, zodat ze betrokken worden bij en geïnformeerd worden over het WO I-project.

De taken voor de centrale projectgroep betreffen vooral de doorlopende acties, zoals beschreven in het actieplan:

- melden van gesubsidieerde projecten in het kader van de WO I-herdenking aan het projectsecretariaat, om zo te komen tot een inventarisering van alle projecten en activiteiten die door de departementen en agentschappen van de Vlaamse overheid worden betoelaagd in het kader van het herdenkingsproject;

- aanvullen van het Vlaams actieplan met nieuwe actiepunten uit de verschillende beleidsdomeinen en de actualisering van de achterliggende fiches bij elk actiepunt;
- aanleveren van relevante informatie uit de verschillende beleidsvelden en sectoren aan het projectsecretariaat in het raam van de uitbouw van een netwerk van relevante actoren op het terrein;
- de initiatieven in het beleidsdomein worden systematisch afgetoetst met het projectsecretariaat zodat het overzicht te allen tijde bewaard blijft;
- de projecten en initiatieven kaderen steeds in de algemene visie en doelstellingen van het herdenkingsproject;
- de communicatie rond het herdenkingsproject vanuit de verschillende betrokken beleidsdomeinen.

2. Rapportering

a. Algemeen

Het regeerakkoord 2014-2019 bevestigt het herdenkingsproject '100 jaar Groote Oorlog'. Er komt een jaarlijks verslag over de herdenkingsactiviteiten '100 jaar Groote Oorlog (2014-18).

Het projectsecretariaat heeft als taak om een overzicht bij te houden van de initiatieven van de (inter)nationale actoren. Zo werd er per prioritaire partner een fiche opgemaakt met de volgende gegevens: algemene informatie met betrekking tot WO I, voorgaanden, relevante contactpersonen en adressen, dossiers en links.

Het projectsecretariaat staat eveneens in voor de financiële afhandeling van WO I-dossiers, waaronder een subsidie aan de Last Post Association voor het project 'Mijmeringen van de Menenpoort', waarbij de 30.000ste editie van de Last Post ceremonie op 9 juli 2015 op plechtige wijze gevierd werd. Dit gebeurt onder meer door gedurende een volledig jaar verhalen over de mens achter de namen op de Menenpoort te vertellen.

In 2014 ging het departement een samenwerking aan met de vzw Scriptie voor de organisatie van een 'Scriptieprijs 100 jaar Groote Oorlog'. Met die prijs zullen gedurende vijf jaar (2014-2018) bachelor- en masterproeven over Wereldoorlog I in kaart worden gebracht en bekroond. Voor dit project werd een specifieke website ontworpen, <http://www.scriptieprijs2014-18.be/>. Voor de eerste editie (2014 en 2015) van deze scriptieprijs werden 35 inzendingen ontvangen rond uiteenlopende thema's.

In 2015 staat het departement de vzw Talbot House bij voor het project 'Internationale herdenking van 100 jaar Talbot House'. In het najaar van 2015 wordt hieraan uitgebreid aandacht besteed in Poperinge en in Londen.

Daarnaast ondersteunt het departement de Nederlandse Stichting De jazz van het bankroet voor de aanmaak van een historische documentaire over de Belgische vluchtelingen in Nederland tijdens de Eerste Wereldoorlog.

Ten slotte verleent het departement een ondersteuning aan het Vlaams Instituut voor Archivering in het raam van het project 'Nieuws van de Grote Oorlog'. Via de website 'nieuwsvandegrooteoorlog.be' zijn er meer dan 360.000 pagina's Belgisch persmateriaal uit de Eerste Wereldoorlog online toegankelijk. Met ondersteuning van het Departement internationaal Vlaanderen is de website niet alleen doorzoekbaar in het Nederlands, maar ook in het Engels, Frans en Duits. Zo wordt deze website ook internationaal ontsloten.

b. Intra-Belgische context

Sinds het akkoord over een intra-Belgisch afsprakenkader betreffende de samenwerking rond de herdenking van de 100^{ste} verjaardag van de Eerste Wereldoorlog (2014-2018) is het overlegplatform de voorbije jaren op regelmatige tijdstippen bijeengekomen.

In 2015 kwam het overlegplatform bijeen op 20 januari en 8 juli 2015. In het raam van het Trans-Europees uitwisselingsplatform 'Memory Lab' heeft het federale Instituut voor Veteranen, met de steun van het departement, op 7 oktober 2015 een studiedag georganiseerd in de Westhoek met onder meer bezoeken aan het IJzertorenmuseum, het IFFMuseum en een deelname aan het beeldenproject Coming World Remember Me en de Last Post ceremonie te Ieper. Memory Lab verenigt herdenkingscentra, historische musea en NGO's afkomstig uit verschillende Europese landen die actief zijn rond herdenkingssites en herinneringseducatie.

België participeert in het Canadese project 'The World Remembers' van Robert Thomson. Het doel van het project bestaat erin een gegevensbank voor te bereiden met een lijst van alle slachtoffers van de Grote Oorlog en hun namen te projecteren op herdenkingsmonumenten in elk van de deelnemende landen. In 2014 verschijnen de namen van de slachtoffers die gevallen zijn in 2014. Elk daarop volgend jaar, tot en met 2018 zullen de namen van de slachtoffers die in dat jaar overleden zijn, verschijnen. Voor België worden de namen van de burger- en militaire slachtoffers bezorgd door het In Flanders Fields Museum. De Vlaamse Regering verleent hiervoor een bijdrage van 20.000 euro in naam van België.

c. Buitenlands Beleid

Het initiatief rond een internationale Flanders Fieldsverklaring wordt voorlopig stopgezet. Ondanks de inspanningen in het verleden werd vastgesteld dat er te veel praktische bezwaren waren die de haalbaarheid van een dergelijke verklaring onmogelijk maken.

In 2015 werd gefocust op een aantal belangrijke herdenkingen en vieringen. Zo vond op 21 april 2015, aan de vooravond van de herdenking van de eerste gasaanvallen, de première plaats van de vredeshymne 'Distortion, a Hymn to Liberty' in Flagey te Brussel voor een Vlaams en internationaal publiek. Het betrof een compositie van Dirk Brossé, Jef Neve en Frederik Sioen in opdracht van het Departement internationaal Vlaanderen. Het is de bedoeling om de opvoering van deze compositie tijdens de resterende jaren van de herdenking te herhalen in het buitenland, in het bijzonder in de directe buurlanden Frankrijk, Duitsland en het Verenigd Koninkrijk.

Het Departement internationaal Vlaanderen was actief betrokken bij het evenement 'Ode aan de ode' naar aanleiding van de viering van de 30.000ste Last Post op 9 juli 2015. Op 24 februari 2015 organiseerde het departement, samen met de provincie West-Vlaanderen en de Last Post Association, een informatieve vergadering voor een selectie van buitenlandse ambassades teneinde deze viering onder de internationale aandacht te brengen. Veertien landen participeerden aan de

viering met onder meer een aantal ceremonies die live werden uitgezonden via de VRT en reportages in de Australische, Canadese en Britse journaals. De ceremonies in Duitsland, Frankrijk en het Verenigd Koninkrijk zijn mede mogelijk gemaakt met de ondersteuning van de Algemene Vertegenwoordigingen van de Vlaamse Regering in de respectievelijke hoofdsteden.

Op 11 december 2015 wordt 100 jaar Talbot House gevierd. Het departement gaf een financiële ondersteuning voor de organisatie van een aantal evenementen in Poperinge, een tentoonstelling in Guildhall Library en een concert met het Symfonieorkest Vlaanderen in Londen op 4 november 2015 in het raam van 'Flanders Remembers'.

Het Departement ondersteunt actief de internationale samenwerking met de prioritaire partners zoals het Verenigd Koninkrijk en de devolved nations Wales, Schotland en Noord-Ierland, evenals Frankrijk, Duitsland, Canada, Australië, Nieuw-Zeeland, Ierland, de Verenigde Staten, India en Zuid-Afrika.

Voor het Verenigd Koninkrijk vermelden we:

- Op 25 februari 2015 verzorgde de Algemene Afvaardiging in Londen, onder meer in samenwerking met de stad Ieper, een presentatie met betrekking tot de hoogtepunten voor 2015, waaronder de gasaanvallen en 30.000ste Last Post;
- De Algemene Afvaardiging verleende haar medewerking aan de opmaak van de catalogus naar aanleiding van de tentoonstelling 'Waterways on the Western Front' van het London Canal Museum, waarbij de focus ligt op België en Frankrijk en het belang van de binnenvaart en waterwegen tijdens WO I;
- Verder blijft de Algemene Afvaardiging van de Vlaamse Regering in Londen jaarlijks het klassieke herdenkingsconcert organiseren. Het concert in 2015 ging door op 4 november en stond in het teken van 100 jaar Talbot House.

Parallel wordt ook een samenwerking ontwikkeld met de 'devolved nations' Wales, Schotland en Noord-Ierland met het oog op de resterende jaren van de herdenking.

Het jaarlijks herdenkingsconcert 'Mémoire de Flandre', gepland voor 23 november 2015 werd geannuleerd ten gevolge van de terroristische aanslagen in Parijs.

In 2015 ontving minister-president Geert Bourgeois de Australische minister voor Veteranenzaken, op 25 april Michael Ronaldson en op 12 november zijn opvolger Stuart Robert. In 2017 zullen Australië en Vlaanderen verschillende evenementen ter herdenking van de Mijnslag en de slag van Passendale ondersteunen. Daarnaast zal de Vlaamse Regering in het voorjaar van 2017 een herdenkingstuin aanleggen aan het Australian War Memorial in de hoofdstad Canberra.

Het museum van Kansas City is het enige museum in de Verenigde Staten dat volledig gewijd is aan Wereldoorlog I. Het departement heeft er in maart 2013, via de Algemene Afvaardiging van de Vlaamse Regering in New York, de eerste WO I-conferentie gesponsord. Dit was de eerste keer dat op Amerikaans grondgebied alle nationale belanghebbenden rond de herdenking werden samengebracht. Door die samenwerking is het museum nu een geprivilegieerde partner voor de Vlaamse overheid. Meer in het bijzonder wordt de organisatie in 2016 van een tentoonstelling nagegaan rond het American Field Service handboek voor scholieren.

De Algemene Afvaardiging van de Vlaamse Regering in New York organiseert jaarlijks op Memorial Day in mei een herdenkingsplechtigheid aan het Clinton Dewitt Memorial in Manhattan. Dat standbeeld is gewijd aan de herinnering van Flanders Fields. In 2014 heeft het departement een overeenkomst afgesloten met de New York Park Authority om gedurende een periode van 7 jaar het onderhoud van het standbeeld en het park te sponsoren in ruil voor de nodige visibiliteit. In 2015 vond Memorial Day plaats op 12 mei 2015 in aanwezigheid van minister-president Geert Bourgeois.

Op 17 november 2015 organiseerde AAVR New York een boekvoorstelling 'Harlem's Rattlers and The Great War' in Flanders House. Dit werk beschrijft de historische context van de African-American soldaten in 1914-1918 en hun ervaringen aan het front.

Voor Canada wordt ingezet op twee projecten. In Ottawa werd op 3 mei 2015 een standbeeld ingehuldigd voor John Mc Crae, Canadees legerarts en auteur van het bekende gedicht 'In Flanders Fields'.

Het departement neemt de Belgische bijdrage voor zijn rekening van het Canadees project 'The World Remembers'. Het is de bedoeling dat in het raam van een internationaal project, al de namen van de WO I-slachtoffers – militairen en burgers wat België betreft – gedigitaliseerd worden, met de mogelijkheid om die namen (tot in 2018) van oktober tot 11 november wereldwijd te projecteren, rekening houdende met de verschillende tijdzones. Hiervoor wordt samengewerkt met het In Flanders Fields Museum in Ieper.

Duitsland is een belangrijke partner in het herdenkingsprogramma. De Bondsregering plant wel een deelname aan meerdere internationale plechtigheden op Belgisch grondgebied, maar rekent in de eerste plaats op initiatieven van musea, deelstaatregeringen, stichtingen en andere lokale actoren voor de invulling van een eigen herdenkingsprogramma. Het departement neemt namens de Vlaamse Regering deel aan de jaarlijkse herdenkingsceremonies op 11 november georganiseerd door de Duitse ambassade te Brussel, in samenwerking met de Britse en Franse ambassades, op de begraafplaatsen in Ieper, Langemark en Zonnebeke.

Op 19 november 2015 organiseerde de Algemene Afvaardiging van de Vlaamse Regering in de Belgische ambassade te Berlijn een lezing met Stefaan Hertmans rond de Duitse vertaling van zijn boek 'Oorlog en Terpentijn'.

Op 27 november 2014 presenteerde SULUS, een vereniging werkzaam rond vredeseducatie en herinneringstoerisme, WO I- programma in Madrid, onder de titel van 'Flanders Fields and Poppy Day Festival'. Onder andere werd er een bloemlezing van de war poets gepresenteerd. De Algemene Afvaardiging van de Vlaamse Regering in Madrid heeft hieraan haar medewerking verleend.

Op 17 februari 2015 heeft de Algemene Afvaardiging in Zuidelijk Afrika deelgenomen aan het wereldsymposium van het International Institute for Peace through Tourism. Het herdenkingsproject '100 jaar Groote Oorlog' werd er voorgesteld.

Voorts heeft de AVVR een ondersteuning verleend aan het Johannesburg Holocaust en Genocide Centre waarbij onder meer de door het Vlaams Audiovisueel Fonds en het Vlaams Fonds voor de Letteren ontwikkelde animatiefilms '12 minutes about Peace' vertoond werden. Anderzijds werd een educatief programma ondersteunt rond vredesopbouw. Daarnaast werd Tomas Baum, directeur van het Vlaams Vredesinstituut, uitgenodigd door de AAVR om op 1 oktober 2015 een lezing te

geven over de herdenking van de Eerste Wereldoorlog tijdens het jaarlijkse symposium van de 'Suid-Afrikaanse Akademie voor Wetenschap en Kuns'.

Ook binnen de multilaterale sector besteedt het Departement aandacht aan de herdenking, meer in het bijzonder wat de UNESCO betreft. Prioritair verleent het departement, evenals de Algemene Afvaardiging in Parijs, zijn medewerking aan het dossier met betrekking tot de erkenning van de westelijke frontlijn als Werelderfgoed. Daarnaast hebben vierentwintig Vlaamse en federale erfgoedorganisaties de afgelopen jaren gewerkt om de grootste gespecialiseerde collectie van kranten uit de Eerste Wereldoorlog online te brengen. Samen dienen ze een aanvraag in om deze virtuele collectie van Belgische oorlogskranten én de papieren originelen op te nemen in het Memory of the World-register van de UNESCO. Ze willen hiermee het belang van de unieke collectie onderstrepen en haar internationaal nog beter op de kaart zetten. Het door het departement ondersteunde Vlaamse project 'Nieuws van de Groote Oorlog' kadert binnen dat initiatief.

Op 24 maart 2015 werd een tentoonstelling 'Een alternatieve kijk op conflict' geopend, naar aanleiding van een bijeenkomst van het congres van Lokale en Regionale Autoriteiten binnen de Raad Van Europa in Straatsburg. In samenspraak met de Algemene Afvaardiging in Parijs werden de door het Vlaams Audiovisueel Fonds en het Vlaams Fonds voor de Letteren ondersteunde twaalf Vlaamse animatiefilmpjes vertoond.

d. Cultuur, Jeugd, Sport en Media

Veel cultuurorganisaties organiseren acties rond de herdenking van Wereldoorlog I binnen hun reguliere werking waarvoor ze werkingssubsidies ontvangen van de Vlaamse Gemeenschap. Dit geldt met name voor de cultureel erfgoedorganisaties. Het departement vraagt de gegevens over de geplande activiteiten afzonderlijk op met de jaarverslagen van de organisaties.

Het In Flanders Fields Museum in Ieper en het IJzermemoriaal in Diksmuide worden verder ondersteund. De werking van de landelijk erkende musea wordt afgetoetst aan het Cultureel-erfgoeddecreet, waarbij nadrukkelijk aandacht wordt gevraagd voor een kwalitatief aanbod voor kinderen en jongeren. Daarnaast reikt de Vlaamse Gemeenschap kwaliteitslabels uit, onder andere aan het Memorial Museum Passchendaele 1917 in Zonnebeke en het Talbot House in Poperinge.

In het raam van de beleidsperiode 2012-2016 ondersteunt en begeleidt Heemkunde Vlaanderen de lokale heemkundige kringen voor het organiseren van vorming en het delen van kennis en vaardigheden met betrekking tot de herdenking.

Testbeeld.be is een project van het Vlaams instituut voor Archivering (VIAA). Het webplatform biedt leerkrachten op een eenvoudige manier toegang tot Vlaams audiovisueel archiefmateriaal. In het schooljaar 2014-2015 was de toegang tot Testbeeld nog beperkt tot een vast aantal testleerkrachten. In het schooljaar 2015-2016 wil men het webplatform en de inhoud die de voorbije schooljaren werd opgebouwd toegankelijk te maken voor het volledige leerplichtonderwijs. Bij de opstart van het project speelde audiovisueel materiaal over wereldoorlog I een belangrijke rol en dat blijft uiteraard integraal deel uitmaken van de aangeboden inhoud.

In 2015 werd een projectsubsidie toegekend voor de derde fase van het project 'Tekstaffiches: spiegel van het dagelijks leven tijdens de Eerste Wereldoorlog', aangevraagd door het Stadsarchief Gent, maar waarvoor wordt samengewerkt met een aantal relevante partners uit het Vlaamse cultureel erfgoedveld. Het project is gericht op het in kaart brengen en - o.m. door middel van

digitalisering - ontsluiten van de tekstaffiches waarmee de bezetter met de bevolking communiceerde.

Het Vlaams Instituut voor de Archivering en de ontsluiting van het Audiovisueel erfgoed (VIAA) levert n.a.v. de herdenking van de Eerste Wereldoorlog een bijdrage aan de digitalisering van bronnen m.b.t. die periode. Ongeveer alle originele audiovisuele bronnen uit die periode, die vrij beperkt zijn, werden al gedigitaliseerd. Daarom wordt vooral ingezet op documentaire bronnen.

In het project 'Nieuws van de Groote Oorlog' werden tot nog toe niet minder dan 360.000 pagina's oorlogspers uit de Eerste Wereldoorlog gedigitaliseerd. Het gaat hier dan om frontbladen (loopgravenpers) en andere relevante kranten en periodieke bladen, pamfletten en vlugschriften. VIAA realiseerde het project in samenwerking met de Vlaamse Erfgoedbibliotheek en een groot aantal cultureel-erfgoedactoren. Sinds midden 2015 is die schat aan informatie raadpleegbaar via 'Het Archief.be', een koepelwebsite van VIAA.

Momenteel wordt onderzocht of het mogelijk is de Belgische oorlogspers uit de Eerste Wereldoorlog als geheel in te dienen voor nominatie op het Memory of the World-programma, de documentair-erfgoedlijst van UNESCO.

Op 21 mei 2015 organiseerden het projectsecretariaat '100 jaar Groote Oorlog' en FARO een informele rondetafel over de herdenking van 100 jaar Groote Oorlog. Een twintigtal erfgoedwerkers en onderzoekers blikten kritisch terug op het voorbije herdenkingsjaar in Vlaanderen en keken vooruit naar de verdere herdenking.

Ook in 2015 besteedde de VRT bijzondere aandacht aan de herdenking waaronder de viering van de 30.000ste Last Post waarbij vanuit Ieper overgeschakeld werd naar Duitsland, Frankrijk, Groot-Brittannië, Australië en India. Daarnaast verzorgde de VRT de jaarlijkse rechtstreekse uitzending van Last Post op Wapenstilstanddag op 11 november 2015.

e. Leefmilieu, Natuur en Energie (LNE)

De Vlaamse Landmaatschappij (VLM) heeft een aantal initiatieven genomen. Meer bepaald neemt VLM het aspect van de Eerste Wereldoorlog mee in de lopende projecten in de Westhoek. Die situeren zich op het niveau van het restaureren/consolideren van oorlogsrelicten en de recreatieve ontsluiting ervan. In het nabije verleden is er gewerkt rond de oorlogsrelicten langs de Frontzate, de integratie van WO I-gerelateerde landschapskunstprojecten en de inrichting van de voormalige Belgische militaire begraafplaats te Reninge. In het kader van het natuurinrichtingsproject Biscopveld werden in de Aanwijspotten (Beernem) 4 kleinere, Duitse munitiedepots vrijgemaakt van bladval (2013). Eind november 2014 werd aan één van de munitiedepots een houtsculptuur gemaakt van het silhouet van een Duitse soldaat. In 2016 wordt in het kader van de ruilverkaveling Sint-Rijkers de restauratie uitgevoerd van een militaire veldkeuken aan het kruispunt 'Gapaard' langs de N8 (Lo-Reninge). Een concrete stand van zaken is terug te vinden in fiche LNE 05 (bijlage 1).

Ook de natuur draagt de sporen van de Groote Oorlog. Een herinneringsproject opgezet door het Agentschap voor Natuur en Bos (ANB) loopt onder de noemer 'Taking care of Flanders Fields'. Het legt de perfecte link tussen het herinneren van WO I en de core business van het agentschap, nl. het permanent zorg dragen voor de Vlaamse natuur.

Het project steunt op vier pijlers: een duidelijke, eenduidige signatuur die elk initiatief van ANB in het kader van 100 jaar WO I mee begeleidt. Verder zijn er de klapproos en het ontwikkelen van een reeks initiatieven rond het symbool, evenals de groene oorlogsrouten of het organiseren van een reeks activiteiten in en om ANB-domeinen met een WO I-verleden en/of -verhaal. Ten slotte wordt gefocust op kansen en potentiële samenwerking met diverse partners tijdens de periode 2014-2018.

Dat gebeurde met een project waarin de klapproos centraal staat. Het bloeien van klapproosvelden moet mensen doen stilstaan bij wat 100 jaar geleden is gebeurd, maar belicht ook de kracht van de natuur die vanuit de vernieling nieuw leven heeft doen ontstaan.

Onder impuls van het Agentschap voor Natuur en Bos werden in 2015 zowat 60 hectare klapproosvelden ingezaaid, verspreid over de 5 provincies. 40 hectare werden ingezaaid op terreinen van het agentschap, 20 hectare terreinen van partners op uitnodiging van het agentschap. Aan de akkers wordt het verhaal via infoborden gekaderd. Om de beleving van de klapproosvelden te versterken op plaatsen waar dit relevant is (meerdere velden geclusterd in een regio), zijn vier klapproosfietsroutes uitgetekend die zijn aangeboden tijdens de bloei.

In meer dan 100 ANB-domeinen zijn er grotere tot heel kleine verhalen gedetecteerd over WO I. Op basis daarvan zijn zeven domeinen geselecteerd als kerndomein: domeinen met grote verhalen met vaak nog heel aanwezige relictten. Gedurende vier jaar worden vanuit die verhalen belevingsprojecten opgezet. Het agentschap zal in de zeven kerndomeinen actief als organisator optreden, waarbij een samenwerking met lokale spelers wordt nagestreefd.

In 2015 lag de focus op Park Drie Fonteinen in Vilvoorde. In 2015 was het net 100 jaar geleden dat de Duitse gouverneur-generaal Moritz von Bissing zijn intrek nam in het kasteel om van daaruit te regeren over het bezette België. Een tentoonstelling met onuitgegeven filmbeelden, gekoppeld aan een uitgestippelde wandeling waarbij foto's van 'toen' naast het 'nu' werden geplaatst, waren de pijlers van activiteiten.

Voorts streeft het agentschap ernaar om in de loop van de periode 2014-2018 een reeks vredesbossen aan te planten. De aanleg van een vredesbos aansluitend aan het Polygoonbos (Zonnebeke) wordt geprogrammeerd voor 2017. In samenwerking met de ambassades van de ANZAC-landen zullen nazaten van gesneuvelden die begraven liggen in en om Polygoonbos worden opgespoord om ze actief te betrekken bij het planten van het vredesbos. Voorafgaand aan het planten zelf (najaar 2017) zal het vredesbos worden ingezaaid met klapprozen.

Ten slotte onderzoekt Natuur en Bos verder de mogelijkheid om op 11 november 2018 een brede beplantingsactie op te zetten, met name het aanplanten van vredesbomen. Dat sluit aan bij een eeuwenoude traditie om belangrijke momenten te vereeuwigen door het aanplanten van bomen. De ambitie is om dat idee in de Vlaamse steden en gemeenten (en internationaal) te promoten en om op hetzelfde moment, in het teken van verbondenheid, over te gaan tot het aanplanten van herdenkingsbomen.

f. Landbouw en Visserij

Het beleidsdomein Landbouw en Visserij werkt voor de herdenking van '100 jaar Groote Oorlog' gedurende de hele herdenkingsperiode samen met het Interfacultair Centrum voor Agrarische Geschiedenis (ICAG) van de KU Leuven en de zusterorganisatie Centrum voor Agrarische Geschiedenis (CAG).

Daarnaast werd een samenwerkingsverband opgericht onder de naam 'Boter bij de vis'. Op de eerste studie- en contactdag die het departement en het ICAG/CAG in 2012 samen organiseerden, bleek namelijk dat er vanuit verschillende hoeken vraag was naar coördinatie en algemene ondersteuning.

'Boter bij de vis' bundelt de krachten met verschillende partners uit de erfgoedsector, de land- en tuinbouw en visserijsector en focust binnen het grotere kader van de herdenking op het thema landbouw en voeding. Het afgelopen jaar zijn uit dit samenwerkingsverband een aantal concrete resultaten voortgekomen.

Zo werd op 10 oktober 2014, op de jaarlijkse inspiratiedag van het departement en ICAG/CAG, de thematische website www.boterbijdeviswo1.be gelanceerd. Deze site zal voor de duur van het herdenkingsperiode het ankerpunt vormen voor acties rond het thema WO I, landbouw en voeding. Op de website worden regelmatig verhalen gepubliceerd over de precaire voedselsituatie van de bevolking en de situatie van landbouwers tijdens de 'Groote Oorlog'. Die zijn onder meer gebaseerd op het wetenschappelijk onderzoek dat het ICAG/CAG in opdracht van het Departement Landbouw en Visserij heeft uitgevoerd en dat als basis dient voor het hele herdenkingsproject. De site bevat bovendien ook heel wat bronnenmateriaal, oorlogskookboekjes, affiches en andere beelden.

Daarnaast worden de afzonderlijke en gezamenlijke projecten van alle partners aangekondigd in de activiteitenkalender, en zo mogelijk worden de projectresultaten ook digitaal ter beschikking gesteld. Voorbeelden zijn de gids voor landbouwers 'WO I op 't erf' en het educatief pakket dat bij de rondreizende expo hoort (zie verder).

De rondreizende expo 'Boter bij de vis' werd in april 2015 officieel geopend in het Hopmuseum in Poperinge en in de Huysmanhoeve in Eeklo. De bezoekers maken vanuit een nieuw perspectief kennis met het leven van alledag tijdens WO I. De problematische voedselsituatie en de creativiteit van de Belgische bevolking staan hierbij centraal. De partners die de expo ontvangen, bouwen naast de rondreizende expo - die in hoofdzaak een algemeen verhaal brengt - ook nog een meer lokaal, regionaal of thematisch luik uit. Speciale aandacht gaat uit naar kinderen van 10-14 jaar. Tijdens het bezoek aan de expo ontdekken zij met het educatief pakket geleidelijk aan hun levensverhaal tijdens WO I en schrijven dit verder uit in hun eigen 'dagboek'. Dat dagboek is meteen ook een herinnering aan de expo die ze mee naar huis nemen. De expo trekt in 2016 en de komende jaren verder door de Vlaamse provincies. Ook de minder 'traditionele' herdenkingsregio's komen daarbij aan bod. Het volledige programma is terug te vinden op www.boterbijdeviswo1.be.

Het Departement Landbouw en Visserij en ICAG/CAG verlenen ook hun financiële en inhoudelijke medewerking aan de Floraliën 2016, het internationale bloemen- en plantenfestival in de Gentse binnenstad. Ter gelegenheid van de herdenking van 100 jaar Groote Oorlog zal in het ICC in Gent een herdenkingshal worden ingericht met naast uiteraard bloemen en planten, ook ruimte voor het oorlogsverleden.

Door de herdenking krijgen landbouwers ook steeds meer vragen van bezoekers of klanten over de Eerste Wereldoorlog. Dat prikkelt hen om de geschiedenis van hun eigen hoeve en regio te achterhalen en vervolgens te ontsluiten voor hun publieksgericht aanbod. De landbouwers kennen zelf heel wat interessante verhalen van de voorbije generaties die waardevol zijn om door te geven. Maar ze beschikken niet over voldoende onderbouwde info en methodieken om op onderzoek uit te gaan. Via het project 'WO I op 't erf' kregen West-Vlaamse landbouwverbreiders hulp bij de reconstructie van hun verhaal. Dat gebeurde met een handige onderzoekstool op maat, de

begeleiding van hun zoektocht via workshops en het stimuleren van de ontsluiting ervan naar het brede publiek. De bijhorende handleiding is raadpleegbaar op www.boterbijdeviswo1.be. Met de resultaten willen de landbouwers aan de slag in hun verbredingsactiviteiten om deze boeiende agrarische geschiedenis meer zichtbaar te maken voor het grote publiek. De opzet was landbouwers bewuster maken van hun eigen waardevol historisch patrimonium. De bedoeling is het project uit te rollen naar landbouwers uit andere regio's in Vlaanderen.

De leerlingen van het Vrij Agro- en Biotechnisch Instituut in Roeselare werken jaarlijks rond een thema over de Eerste Wereldoorlog. In het project 'Molsla' gaan ze op zoek naar de vergeten groenten die de bevolking in de Grote Oorlog teelden en aten om te overleven. Het is meteen een kennismaking met de bijhorende familierecepten, herinneringen en verhalen. Zo reflecteren ze op een creatieve manier over de grote impact van WO I op het dagelijkse leven. De scholieren worden tijdens hun onderzoek ondersteund door experts van CAG, ICAG en diverse andere specialisten uit de agro-industrie. Voor de landbouwers in spe, ondernemers van morgen, is het bijzonder leerrijk om te vernemen dat zowel sterrenchefs als het grote publiek interesse hebben in vergeten groenten en de context waarin die werden gebruikt. Het verhaal gaat nog verder, want in samenwerking met Voka-Kamer van Koophandel West-Vlaanderen leren de scholieren hoe die producten op een creatieve manier in de markt kunnen worden geplaatst. De verwoesting van boerderijen en de wederopbouw ervan na de Eerste Wereldoorlog is het volgende thema dat aan bod komt. Ook daarbij worden ze ondersteund door CAG, ICAG en andere experts.

g. Mobiliteit en Openbare Werken

Het beleidsdomein Mobiliteit en Openbare Werken (MOW) werkt verder aan de genomen engagementen. Die spitsen zich vooral toe op:

- het realiseren van een goede en veilige ontsluiting en bereikbaarheid van de WO I-sites in de Westhoek en de realisatie van een optimale verbinding tussen en binnen de West-Vlaamse regio's;
- het goed beheren en onderhouden van WO I-gerelateerde sites, monumenten en gedenktekens onder beheer van de entiteiten binnen MOW.

Voor het realiseren van een goede en veilige ontsluiting en bereikbaarheid legde De Lijn de focus op een verhoogd aanbod in november 2014 in het kader van de 100ste verjaardag van de Slag bij Ieper. Met de Poppy(dag)pas kon de reiziger gebruikmaken van de WO I-buslijn. Vanaf juli 2014 werd de busverbinding Nieuwpoort-Ieper ingevoerd die ongeveer het oorlogsfront volgde. De verbinding doet verschillende sites aan die belangrijk zijn in het kader van de herdenking. De bushaltes werden specifiek herkenbaar gemaakt.

Op basis van het gebruik en de reacties van de reizigers en betrokken partners evalueerde De Lijn deze busverbinding – zeker gezien het relatief beperkte aanbod – positief. Onder andere vanuit Veurne werd zelfs uitbreiding van het project gevraagd. De middelen voor dit project werden in 2014 echter eenmalig voorzien. Het Kabinet ging de beslissing nemen of dit project kon verder gezet worden. Bij De Lijn waren – binnen de huidige budgettaire ruimte – geen middelen beschikbaar voor het uitvoeren van dit project in 2015.

De herinrichting van de Frenchlaan in Ieper, de doortochten van Mesen, Beselare en Geluveld zijn afgewerkt. Verder werden ook de volgende projecten uitgevoerd: de herinrichting van de

doortocht L.Cardijnlaan – Kaai – Westendelaan te Nieuwpoort, de stationsomgeving van Ieper en de aanleg van de ring van Poperinge tussen de Krombeekseweg en de N321.

De projecten N8 Ieper-Veurne en de aanleg van de zuidwestelijke omleiding van Diksmuide worden eveneens verder uitgevoerd.

Van de meeste fietspadprojecten die in het kader van het Fietsfonds in de Westhoek lopen, is het ontwerp af en lopen de onteigeningen.

Het Agentschap Wegen en Verkeer (AWV) heeft het plaatsen van de bewegwijzeringsborden, onder meer in het kader van de nieuwe toeristische autoroutes, mee geadviseerd, het wettelijk kader geschetst en erop toegezien dat ze duidelijk, herkenbaar en leesbaar zijn. Het agentschap was ook betrokken bij het plaatsen van infobakens ter hoogte van WO I-sites langs gewestwegen.

De beheersplannen voor de aan WO I gerelateerde sites, monumenten en gedenktekens onder beheer van de entiteiten binnen MOW worden uitgevoerd. Voor de Duitse oorlogsbunker te Diksmuide (Kaaskerke) is een overeenkomst opgesteld om dit monument te integreren in de site Dodengang en het latere beheer over te dragen aan de Federale Overheidsdienst Defensie. Alle herstellings- en opkuiswerken aan de Duitse bunker voor Waterwegen en Zeekanaal (W&Z) zijn uitgevoerd.

Het standbeeld van het Zevende Linie te Nieuwpoort (St.-Joris) werd gerestaureerd. Alle werken zijn uitgevoerd.

Het beschermd oorlogsmonument 'herdenkingskapel Calvarieberg' te Diksmuide (Kaaskerke) wordt door W&Z hersteld. De werken zijn momenteel lopende en zullen in het voorjaar 2016 klaar zijn.

Bij de herinrichting van de St.-Laureinsduinen te Westende-Middelkerke werd rekening gehouden met het militair erfgoed; de werken zijn inmiddels voltooid.

h. Onderwijs en vorming

De verschillende partners waarmee het departement Onderwijs en Vorming samenwerkt (Vlaams Instituut voor Archivering, Bijzonder Comité Herinneringseducatie, Oorlog en Vrede in de Westhoek) werken doorlopend verder aan de doelstellingen van het actieplan

Via de websites www.herinneringseducatie.be, www.cultuurkuur.be, www.ingebeeld.be en de website en databank van KlasCement wordt actief ingezet op bundeling van en communicatie over de verschillende initiatieven en projecten met betrekking tot de herdenking van WOI met een educatief karakter.

Van 19-21 november 2014 vond de 5^{de} editie van de internationale Media & Learning Conference plaats. Tijdens die editie was een belangrijk deel gewijd aan de herdenkingsinitiatieven van de Eerste Wereldoorlog. Meer bepaald stond de vraag centraal hoe je media en digitale archieven verantwoord kan inzetten in het kader van herinneringseducatie. Zo waren er diverse showcase sessie met medewerking van BBC, Europeana, In Flanders Fields Museum, FWU Institut für Film und Bild, het INA uit Frankrijk en het VIAA. Er was een integrale screening van de film van Rudi Vranckx 'De Brand Van Leuven' met nabespreking van het lessenpakket dat hierover werd ontwikkeld.

Daarnaast werden er diverse keynotes over het thema van media en herinneringseducatie, onder andere van het Huis van Alijn en van producer Lord David Puttnam.

Samen met het Vlaams Archiveringsinstituut (VIAA) werd 'Testbeeld' gerealiseerd, een online platform waarop leerkrachten kwaliteitsvol digitaal filmmateriaal kunnen streamen. Het materiaal - in totaal meer dan 6.000 audio- en videofragmenten - werd bijeengebracht rond diverse leergebieden uit het lager en secundair onderwijs. Daarbij was er ook veel aandacht voor materiaal over WO I. Zo werden er 120 beeldfragmenten bijeengebracht en ontsloten in een thematische collectie. Het Departement Onderwijs en Vorming cofinanciert de educatieve werking van VIAA en testbeeld. <http://testbeeld.viaa.be>

Op vlak van uitwisseling zijn er nog steeds de uitwisselingsprojecten van het prins Filipsfonds rond het thema WO I en eTwinning, een virtuele community voor scholen in Europa. Leerkrachten uit de deelnemende landen gebruiken online hulpmiddelen om met elkaar in contact te komen en ideeën en praktijkvoorbeelden uit te wisselen. Zowel vorig als huidig schooljaar zitten daar heel wat samenwerkingsprojecten in over WO I. Elk jaar wordt het beste project geselecteerd. Vorig jaar won de secundaire school De Berkenboom uit Sint-Niklaas de hoofdprijs met het project 'My hometown soldier is a European soldier', een samenwerking rond het thema WO I tussen een Vlaamse, Britse, Franse, Italiaanse én Duitse school.

http://issuu.com/stevendefoer/docs/bg_special_edition__6_

i. Ruimtelijke Ordening, Wonen en Onroerend Erfgoed

De afgelopen jaren heeft het beleidsdomein Ruimtelijke Ordening, Wonen en Onroerend Erfgoed, en specifiek het beleidsveld Onroerend Erfgoed, een geïntegreerde strategie voor het erfgoed van de Eerste Wereldoorlog uitgebouwd.

Het wetenschappelijk onderzoek over de relictten van de Eerste Wereldoorlog is afgerond. De onderzoeksresultaten worden nu aangewend om een gefundeerde beschermings-, beheers- en ontsluitingsstrategie uit te werken en worden publiek gemaakt via publicaties en lezingen.

Op basis van de resultaten van het wetenschappelijk onderzoek werd voor het belangrijkste en meest relevante WO I-erfgoed een thematisch beschermingsbeleid opgestart. Door de aangehouden inspanningen van de voorbije jaren is dat thematisch beschermingstraject vergevorderd. Zo zijn alle militaire begraafplaatsen in Vlaanderen, ongeacht hun nationaliteit, al beschermd. Ook de bescherming van een selectie van de meest waardevolle oorlogsgedenktekens in Vlaanderen is afgerond. De thematische beschermingscampagne van bunkers loopt wel nog verder. De inspanningen richten zich vooral op waardevolle bunkers in het Duitse achterland (hoofdzakelijk West-Vlaanderen buiten de Westhoek) en op de Duitse bunkerlinies langsheen de Belgisch-Nederlandse grens.

Parallel kreeg het (oorlogs-)landschap een bijzondere plaats. Zo werden in de zuidelijke Westhoek vijf ankerplaatsen definitief aangeduid: ankerplaats 'West-Vlaamse Heuvels' (22/2/2013), 'leperse vestingen en omgeving, bossen ten zuiden en heuvelrug Wijtschate-Mesen' (3/7/2013) en 'Polygoonbos en Reutelbeekvallei' (3/7/2013), 'leper-IJzerkanaal' (17/12/2014) en 'slagveld Passendale' (23/04/2014).

Hoewel de Eerste Wereldoorlog vooral geassocieerd wordt met de provincie West-Vlaanderen, heeft de oorlog ook in andere provincies sporen achtergelaten. In de provincie Antwerpen werd het

'Militaire erfgoed op de overgang van Scheldepolders naar Kempen in Stabroek, Kapellen, Brasschaat en Kalmthout' op 29/04/2015 definitief aangeduid als ankerplaats. Naast sporen van het interbellum en de Tweede Wereldoorlog bevat die ankerplaats een omvangrijke zone met relictten uit de Eerste Wereldoorlog.

De beheerswerkzaamheden aan het erfgoed van de Eerste Wereldoorlog gaan onverminderd door. Er werden prioritair onderhouds- en restauratiepremies toegekend voor de instandhouding van WO I-erfgoed. Markante voorbeelden zijn de restauratie en de herbestemming van het Albert I-monument in Nieuwpoort (Ganzepoot) tot het bezoekerscentrum Westfront, de restauratie van het stadhuis en belfort van zowel Diksmuide als Dendermonde en het onderhoud van de Duitse militaire begraafplaatsen.

Bij de voorbereiding van het UNESCO-Werelderfgoed dossier werden enkele belangrijke hordes genomen. Zo werd in nauw overleg met alle relevante actoren een Vlaamse voorselectie van sites gemaakt en de Uitzonderlijke Universele Waarden van deze sites werden beschreven. Volgend op de bekendmaking van de voorselectie is een intensieve overlegronde opgestart met alle betrokken actoren, zoals de gemeentebesturen, de provincie en de middenveldorganisaties. Die overlegronde was een eerste stap om te komen tot een gedragen definitieve selectie, de definitieve afbakening van bufferzones voor die selectie en de opmaak van een integraal beheersplan en -- structuur.

De krijtlijnen en uitgangspunten voor de totstandkoming van het UNESCO-dossier werden vastgelegd in een convenant die op 11 juni 2015 werd ondertekend in Nieuwpoort door 29 betrokken partners, waaronder de betrokken gemeenten, de beheerders van de sites en Vlaamse instellingen en ook middenveldorganisaties zoals de landbouworganisaties Boerenbond en ABS. Hiermee engageren de partners zich om samen in dialoog te gaan en zo een groot draagvlak te creëren voor het dossier.

In 2016 wordt, in samenwerking met Frankrijk en Wallonië, verder gewerkt aan het definitieve dossier voor het voordragen van het erfgoed van de Eerste Wereldoorlog als werelderfgoed. De betrachting is in september 2016 een pre-dossier in te dienen om het definitieve dossier dan in te dienen in januari 2017, met het oog op een beslissing door het Werelderfgoedcomité in de zomer van 2018.

j. Toerisme

Vanuit toeristisch oogpunt heeft Vlaanderen de ambitie om dé regio in Europa te worden waar bezoekers het verhaal van de Eerste Wereldoorlog kunnen beleven als een fascinerende geschiedenis met een universeel menselijke boodschap van vrede. De herdenkingsperiode 2014-2018 vormt een sterke hefboom om die ambitie waar te maken.

Impulsen

Na een studie van de actuele situatie in 2008, werden in 2010 impulsen gegeven ter verbetering en uitbreiding van het vaste aanbod aan WO I-bezienswaardigheden en onthaalinfrastructuur. Dat gebeurde via het impulsprogramma '100 jaar Groote Oorlog' (2010, 15 miljoen euro verdeeld over 44 projecten). De vijf strategische projecten waren eind 2014 afgewerkt (Ieper, Zonnebeke, Poperinge, Diksmuide en Nieuwpoort). Van de overige 39 projecten zijn er 29 afgewerkt, de overige zijn in realisatiefase. Eén project werd stopgezet.

Een tweede oproep binnen het impulsprogramma (2012, 6,7 miljoen euro voor 14 projecten) was erop gericht om tijdens de herdenkingsjaren 2014 en 2015 een aantal hoogstaande publieksevenementen met internationale uitstraling te programmeren. De meeste van deze evenementen vonden ondertussen plaats, en konden op erg veel belangstelling rekenen van media en publiek. De tentoonstellingen in het Fotomuseum (Antwerpen) en het Legermuseum (Brussel) werden beide verlengd. Het gereconstrueerde ponton (Antwerpen), het LichtFront (Westhoek), 1000 Voices for Peace (Brussel) en de 30.000ste Last Post (Ieper) vormden buitengewone, participatieve herdenkingsmomenten die de herdenking in Vlaanderen internationaal op het voorplan brachten.

Om een gelijkaardige affiche samen te stellen voor de jaren 2016 tot en met 2018 werd een derde oproep gelanceerd (2014, 4,2 miljoen euro). 12 evenementen kregen financiële steun toegezegd. Ze zijn momenteel in voorbereiding.

Productontwikkeling

Sinds 2012 zijn tal van inspanningen geleverd op het vlak van productontwikkeling en onthaal in samenwerking met de talrijke lokale actoren, o.m. uitwerken van commerciële reispakketten, tours en excursies, organiseren van de basisinformatie en van het onthaal, gidsen, informeren Vlaamse congresbedrijven. Gezien het belang van de Westhoek werken Toerisme Vlaanderen en het West-Vlaamse Programmasecretariaat op dat vlak nauw samen.

Speciale aandacht gaat naar de toegankelijkheid voor personen met een handicap, een project dat tot doel heeft de volledige vakantieketen zo toegankelijk mogelijk te maken en dat liep tot einde 2014. Het leverde Vlaanderen in 2013 de Amadeus & WTM (World Travel Market) Award for Accessible Tourism op, een wereldwijde erkenning voor dit volgehouden beleid.

Op het vlak van internationaal onthaal voorzag Toerisme Vlaanderen in een thematische inkleding van de niet-Schengen aankomstruimte op Brussels Airport en van de NMBS-stations Ieper, Diksmuide en Poperinge. Een mini-gids (4 talen, 50.000 exemplaren) maakt de internationale bezoeker wegwijs in het herdenkingsprogramma van Vlaanderen en beleefde al twee edities (2014 en 2015).

Promotie

Het toeristisch marketingplan voorziet in internationale promotie door Toerisme Vlaanderen in Groot-Brittannië, Nederland, Ierland, Canada, de Verenigde Staten, Nieuw-Zeeland, Australië, Frankrijk, Duitsland en in mindere mate China en India.

Na een bescheiden start in 2012, werd vanaf het voorjaar 2013 volop ingezet op de promotie naar de professionele reissector, met onder meer workshops en beursaanwezigheid in Canada, Frankrijk, Duitsland (o.m. ITB Berlijn), Ierland, en VK (WTM Londen). Daarnaast waren er ook zeer succesvolle eigen workshops te Ieper en een sterke aanwezigheid op het tweejaarlijkse Flanders Brussels Travel Forum. Meerdere groepen buitenlandse touroperators kwamen op verkennend plaatsbezoek, dankzij de bemiddeling van Toerisme Vlaanderen. Deze communicatie naar de professionele reissector loopt nog steeds, en focust nu reeds op de jaren 2017 (Passendale) en 2018 (Bevrijding en Wapenstilstand).

In de herfst 2013 is de communicatie naar de internationale media van start gegaan en worden buitenlandse cultuurtoeristische journalisten aangespoord om over '100 Jaar Groote Oorlog' te

berichten. In 2014 haalde Toerisme Vlaanderen 224 journalisten voor WO I-gerelateerde reportages naar Vlaanderen. Ook die werking loopt nog verder.

Het brede publiek in de beoogde landen wordt benaderd met een internationale communicatie-campagne. Onder meer de zeer succesvolle pagina www.facebook.com/flandersfields1418 - met ondertussen 68.000 fans - maakt er deel van uit. Meer evenementiële communicatie-acties worden opgezet rond betekenisvolle momenten in de herdenking. Op 4 augustus 2014 bracht Toerisme Vlaanderen zo een krant uit op 115.000 exemplaren in UK, Canada en Ierland. Die 'Flanders Fields Post' kreeg ook in de media ruim aandacht. In december 2014 vormden de Kerstbestanden de aanleiding voor een actie waarbij kunstenaars uit zowel UK als Duitsland samen een graffiti-werk maakten, in Londen en in Berlijn. Digitale en meer evenementiële communicatie wordt ook in 2015 en daarna verder gezet.

Resultaten

Uit het continu onderzoek van Westtoer, gesubsidieerd door Toerisme Vlaanderen, blijkt dat het aantal bezoekers aan de belangrijkste WO I-sites in de Westhoek gestegen is van 357.000 (2012) naar 415.000 (2013) tot een recordhoogte van 789.500 (2014). Voor 2015 laten de eerste zeven maanden een terugval vermoeden die echter nog ruim boven het niveau van 2013 zou uitkomen.

De groei in 2014 was het sterkst bij de binnenlandse bezoekers (+130%). De groei van de buitenlandse bezoekers was minder extreem (+52%), maar levert een grotere bijdrage aan de economische return voor de regio omwille van de overnachtingen. In de eerste zeven maanden van 2015 ligt het aantal binnenlandse bezoekers 48% minder dan in 2014, maar nog steeds +13% hoger dan in 2013. De terugval bij de buitenlandse bezoekers is kleiner (-9% t.o.v. 2014) en blijft +25% hoger dan in 2013.

Over de impact van de herdenking buiten de Westhoek bestaan geen nauwkeurige cijfers, enkel de (hoge) aantallen bezoekers van evenementen zijn gekend. Wel weten we uit hogervermelde studie dat een deel van de Westhoek-bezoekers logeert buiten de regio, bijvoorbeeld in Brugge, Brussel, de Kust..., die dus mee genieten van de aantrekkingskracht van 'Flanders Fields'

De Vlaamse minister van Buitenlands Beleid en Onroerend Erfgoed

Geert BOURGEOIS